

Dorpsvisie Den Andel 2022

Inleiding

1. Wonen in Den Andel
2. Verkeer en leefomgeving
3. Voorzieningen en sociale samenhang
4. Vrije tijd: cultuur en sport
5. Natuur milieu en energie
6. Voedselvoorziening
7. Ondernemen

Bijlagen

Den Andel van de toekomst

Waar het prettig en veilig wonen, leren, werken en leven is

Waar een ieder gehoord wordt en zich gehoord voelt

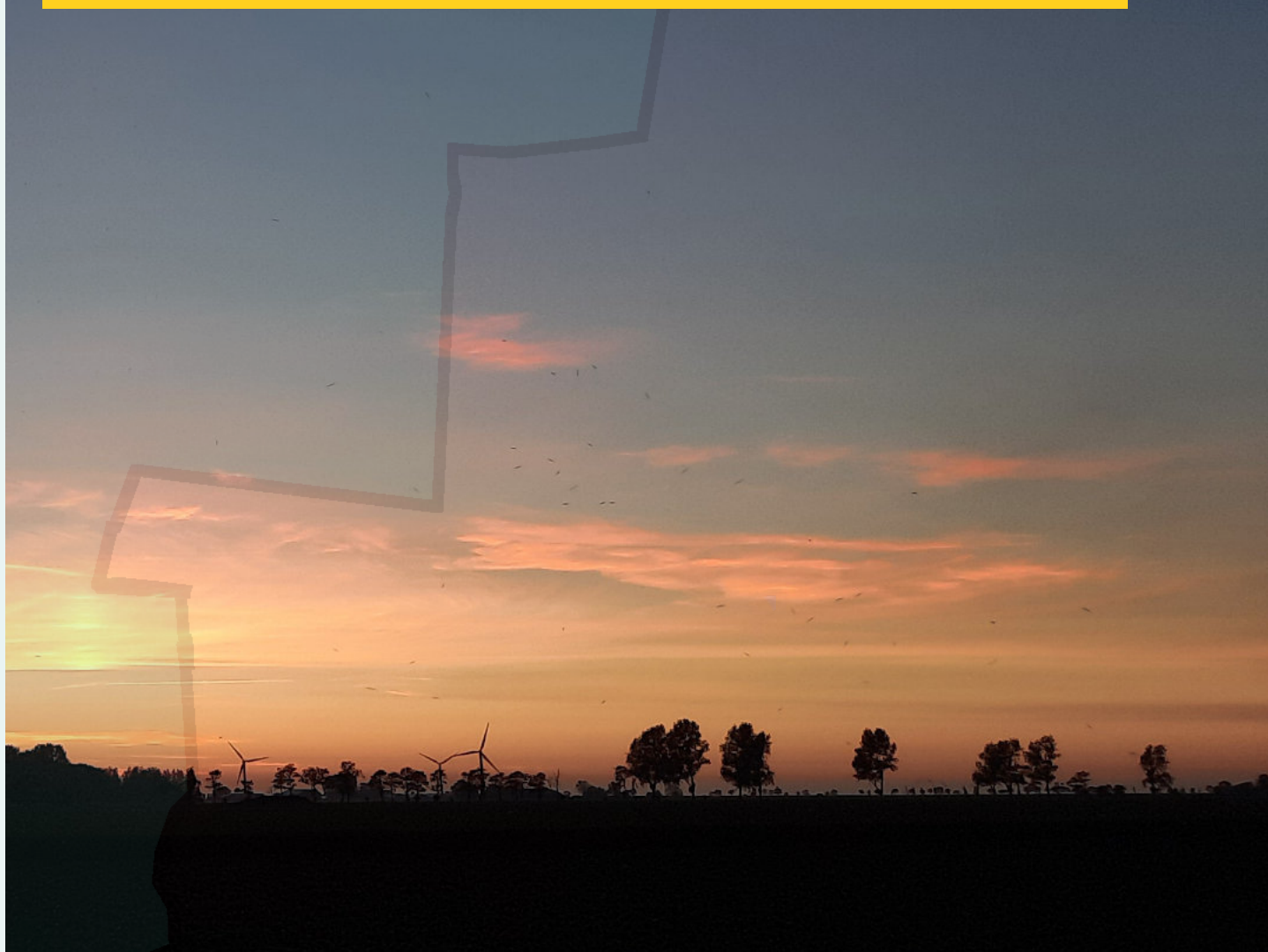
Waar iedereen er mag zijn

Waar het actief en gevarieerd samenleven is

waar de bereikbaarheid naar voorzieningen en zorg goed geregeld is

Waar we leven en laten leven

En waar we omzien naar elkaar!!

Deze dorpsvisie is geschreven voor en door de inwoners van Den Andel, maar is ook bedoeld voor bestuurders en ambtenaren van de gemeente het Hogeland en andere overheden en organisaties die ons kunnen helpen met het realiseren van onze ambitie.

De kern in deze dorpsvisie is dat we Den Andel mooier, leefbaarder en duurzamer willen maken. In Den Andel wordt veel gerealiseerd door de dorpsbewoners zelf, maar soms is er ook hulp nodig.

De visie is niet statisch, op basis van de beschreven doelen willen we dingen doen, projecten starten die ervoor zorgen dat wat we willen ook gerealiseerd wordt. Met deze visie als hulpmiddel gaan we daarmee aan de slag.

Om van visie naar plan en uitvoering te gaan, maken we voor de ideeën waar de dorpsbewoners prioriteit aan geven een projectplan volgens een standaard opzet, die als bijlage is opgenomen. Hiermee wordt duidelijk wat er volgens ons nodig is om het te realiseren.

Deze uitwerkte ideeën zijn op de website Den Andel.nu te vinden.

De visie is geschreven door inwoners die zich hebben gebogen over de volgende thema's.

- Wonen in Den Andel
- Verkeer en leefomgeving
- Sociale Voorzieningen
- Vrije tijd: Cultuur en Sport
- Milieu, natuur en energie
- Voedselvoorziening
- Ondernemen

Per thema is een groep dorpsbewoners gevormd die heeft besproken wat we hebben (de huidige situatie), wat we willen (de wensen en de doelen) . Dit zijn achtereenvolgens ook de hoofdstukken in deze visie. Alle inwoners van Den Andel hebben via een enquête aan kunnen geven wat zij belangrijk vinden, de uitkomsten hiervan zijn verwerkt in de tekst. De enquête is ook als bijlage opgenomen.

In het document 'Dorpsplannen Den Andel' op www.denandel.nu/dorpsvisie staan de volgens een standaard opzet uitgewerkte ideeën. 'Dorpsplannen Den Andel' is een levend document en wordt bijgewerkt naarmate de ideeën zich ontwikkelen.

1. Wonen in Den Andel

Den Andel is een aantrekkelijk dorp voor de bewoners en mensen van buitenaf. Het bestaande aantal huizen is te weinig om ruimte te geven aan al deze mensen. Daardoor trekken jongeren weg. De huizen zijn vaak niet levensloopbestendig, waardoor ook ouderen wegtrekken. Dat is wat je noemt een gemiste kans. Door de huidige woningnood trekken veel mensen vanuit de Randstad naar het Noorden.

De gemeente zou ruimte moeten geven aan initiatieven en bovendien zelf voortvarend aan de slag moeten met de ideeën die hieronder worden aangegeven.

- ▶ Behoeftte aan geschikte seniorenwoningen
- ▶ Bouw van kleine woningen voor jongeren en laag budget
- ▶ Levensloop bestendig maken huidige woningen

Wat hebben we

Den Andel is een klein dorp 20 km ten noorden van de stad Groningen. Van oudsher een arbeidersdorp, maar sinds de jaren 60 -70 van de vorige eeuw ook een hippiedorp en kunstenaarsdorp. Volgens de gemeente kampt het dorp met krimp en feit is dat het inwonersaantal de laatste decennia is teruggelopen. Dit kan veroorzaakt zijn door het verdwijnen van de 2 scholen in den Andel, maar ook doordat er per huishouden minder mensen wonen. Huishoudens verdunnen, wat een grotere woningbehoefte met zich meebrengt. Er zijn helaas maar weinig woningen bijgebouwd en meer woningen gesloopt. Of van 2 woningen (2 onder 1 kap) één gemaakt. Er zijn dus op dit moment ook weinig mogelijkheden voor buitenstaanders om zich in Den Andel te vestigen, of voor eigen bewoners om te blijven als de woonbehoefte wijzigt. Een vaak gehoorde grap is: “We wonen hier fantastisch, maar je mag het niet verder vertellen anders komt de halve Randstad zich hier vestigen”. Feit is dat de Randstad onze regio inmiddels gevonden heeft.

Een extra aantrekkelijkheid van ons dorp is De Holm een sociale vrijwilligersinstelling waar binden en verbinden centraal staat. Om ook in de toekomst een aantrekkelijk en levendig dorp te blijven, is het belangrijk dat er ruimte geboden wordt aan hen die hier willen komen wonen en hen die hier willen blijven wonen.

Knelpunten

De gemeente is de laatste jaren eerder geneigd tot het slopen van woningen dan bijbouwen. In de huidige tijd van woningnood, onbetaalbare huizen, pandemie en thuiswerken blijkt dat er trek is van mensen vanuit de Randstad naar de zogenoemde uithoeken van het land. Voor Den Andel geldt dit ook en is deze tendens bepaald niet nieuw. Echter er zijn geen beschikbare woningen en als er al iets vrij komt, wordt het onderhands voor schrikbarende prijzen verkocht. Interviews met makelaars in dit gebied bevestigen dit beeld: leegstand is er niet, voor huizen is stevast een veel groter aantal gegadigden dan er te koop zijn. Daardoor is er voor de mensen uit eigen dorp/regio geen huis meer te vinden.

[Woningcorporatie Wierden en Borgen](#) heeft geen plannen voor nieuwbouw.

Enquête en interviews

Uit de vorig jaar gehouden enquête blijkt dat ouderen het liefst in Den Andel willen blijven maar vooral behoefte hebben aan levensloopbestendige huizen. Ook is er behoefte aan een zogenaamde 'Knarrenhof', waarbij ouderen voorzieningen delen en zorg voor elkaar hebben. De ouderen die nu Den Andel verlaten, doen dat vaak noodgedwongen, omdat hun huidige huis niet meer voldoet aan wat de leeftijd vergt.

Van de jongeren wordt in het algemeen gedacht dat ze wel weg zullen trekken, maar bij navraag blijkt dat een aantal jongeren zich juist in Den Andel zou willen vestigen. Daartoe zien deze jongeren op dit moment geen mogelijkheid. Zij zien het wel zitten om een terrein in te richten met zogenaamde 'Tiny Houses'. Deze vorm van wonen is betaalbaar en geeft een kleinere footprint op onze toch al zo geteisterde planeet.

Mensen die zich de afgelopen 5 jaar in Den Andel hebben gevestigd, geven aan dat zij hier zijn gaan wonen vanwege de aantrekkelijkheid van de streek, de rust en ruimte én het specifieke karakter van het dorp.

Dit is een gegeven dat de gemeente Het Hogeland ook herkent, door in één van de bijlagen van haar woonvisie Den Andel als één van de vier dorpen met de X-factor te benoemen.

Door de lintbebouwing beschikken veel huizen over vrij uitzicht, wat een aangenaam gevoel van vrijheid geeft. Verder wordt als sterk punt gezien de diversiteit aan woningen en bewoners. De kwaliteit van de woningen is de laatste jaren zeker verbeterd (op eigen initiatief of met behulp van subsidie) Toch hebben veel woningen behoefte aan een flinke 'boost' met name op het gebied van duurzaamheid en isolatie.

Voorbeeld Tinyhouse

Wat willen we

De gemeente onderkent dat Den Andel één van de dorpen is met een zgn. “X-factor”. Daarmee wordt bedoeld dat deze dorpen trekken of binden. De bewoners van Den Andel merken dat de behoefte aan woningen in Den Andel veel groter is dan verwacht werd door de gemeente (Woonvisie tot 2030).

Dit komt door verdunning per huishouden en trek vanuit de Randstad. Zowel jongeren als ouderen willen hier blijven wonen.

Leegstand van woningen komt op dit moment in Den Andel niet voor.

Het zou voor woningcorporatie Wierden en Borgen een uitgelezen kans zijn om in dit gat te springen.

Ook aan koopwoningen is op dit moment zeker behoefte. Ook hier ligt een kans om energieneutraal te bouwen (van het gas af). Dit zou de levensvatbaarheid van Den Andel, ook na 2030, ten goede komen.

Met name het idee van een ‘Knarrenhof’ voor ouderen spreekt veel inwoners aan. Dit zou bijvoorbeeld gesitueerd kunnen worden op de plaats van de boerderij die staat op de splitsing van Den Andel richting Westernieland. In deze boerderij kunnen appartementen gemaakt worden met gemeenschappelijke voorzieningen. Het beeld van buitenaf blijft zoals het nu is. Deze plek biedt een schitterend vrij uitzicht rondom.

Het is aan de gemeente om de procedures die hiervoor nodig zijn vlot te laten verlopen, zodat er voor de mensen die vermoeden dat ze binnen enkele jaren hieraan toe zijn perspectief geboden wordt.

Op deze manier wordt de doorstroom van bewoners bevorderd, zodat er huizen beschikbaar komen voor gezinnen.

Bij jongeren bestaat de behoefte aan ‘Tiny Houses’. Hiervoor is een stuk grond beschikbaar tussen de dorpstuin en de Kruisweg. De huidige eigenaar (Clevering) heeft al aangegeven dat hij bereid is hieraan mee te werken. Nu de gemeente nog.

Een nieuwe impuls gefinancierd door de overheid waarbij een kwaliteits-verbeteringslag gemaakt moet worden voor het verbeteren, energiezuiniger en comfortabeler maken van huizen zou welkom zijn. In het verleden (1997) is dit al eerder gebeurd. Daardoor kan de bestaande woningvoorraad blijven voldoen aan de huidige eisen en zo aantrekkelijk blijven voor (toekomstige) bewoners.

De gemeente wordt verder gevraagd soepel om te gaan met bouwaanvragen van mensen die op eigen grond nieuwbouwen willen.

De noordelijke provincies hebben aangegeven dat er in de komende jaren 200.000 woningen bij gebouwd moeten worden. Met de ideeën die genoemd zijn, kan de gemeente hieraan alweer een heel eind tegemoet komen, terwijl er tegelijkertijd rekening gehouden wordt met de behoeften en wensen van de bewoners.

We vragen de gemeente dan ook hiermee voortvarend aan de slag te gaan.

2. Verkeer en leefomgeving

Bewoners zijn niet zo tevreden over hun leefomgeving. Verkeersveiligheid is hier het grootste probleem met als grootste ergernis de te hoge snelheid van het verkeer. De shared spaces op de Oude Dijk leveren niet het gewenste resultaat. De kwaliteit van de wegen is niet op orde. Voor de toekomst wil het dorp verkeer remmende maatregelen die de weggebruiker als het ware uitnodigen om rustig te rijden. De voetganger dient centraal te staan, dus die moet ook letterlijk meer ruimte krijgen door bredere voetpaden en wandelroutes. Voor de fietser wensen de bewoners recreatieve en veilige fietspaden naar de buurdorpen. Het dorp kan aantrekkelijker gemaakt worden door meer groen en aanplant van (noten)bomen, het plaatsen van plantenbakken en de aanleg van voedselbosjes.

Wat hebben we

Uit verschillende bronnen (dorpenatlas, enquête, netwerkvondten) blijkt dat de meeste bewoners maar matig tevreden zijn over hun woonomgeving. Er gaan veel klachten richting gemeente over verkeer, riool, bestrating, parkeergelegenheid.

Het aantal incidenten (verkeersongelukken, vandalisme) is gelukkig vrij laag. Desondanks is het gevoel van onveiligheid met name wat verkeer betreft vrij sterk.

Op verschillende netwerkvondten en binnen een daaruit voortgekomen verkeerscommissie is uitgebreid gediscussieerd over dit onderwerp. De verkeerscommissie heeft al verschillende keren gesproken met de verkeersdeskundige van de gemeente Het Hogeland, dus de problematiek is inmiddels bekend.

De belangrijkste aanpassing die enige jaren geleden is uitgevoerd door de gemeente is de herinrichting van de Oude Dijk met zogenoemde shared spaces. Daarbij is tegelijk de riolering gerepareerd waar nodig. Dit wordt als een algehele verbetering gezien, echter blijkt het in de praktijk bij lange na niet ideaal.

Verder is er voor het gehele dorp binnen de bebouwde kom een 30 km zone ingesteld. Er wordt echter nog veelvuldig te hard gereden. Het bordje 30 km bij de entree van het dorp werkt dus maar zeer beperkt. Er is een actie geweest van de verkeerscommissie met 30 km stickers voor op de kliko's, die veel steun kreeg onder de bewoners. Uit de enquête blijkt dat bijna driekwart van de bewoners vindt dat er nog steeds te hard gereden wordt.

Langs de wegen richting Warffum, Westernieland en Rasquert zijn zogeheten fietsstroken (rode zones) aangebracht, echter niet alle zijn voorzien van fietssymbolen op het wegdek. Het kruispunt bij Rasquert is voorzien van een bypass voor fietsers.

De riolering laat nog te wensen over, ook op de Oude Dijk. Deze lijkt niet berekend op de steeds vaker voorkomende stortregens, waardoor met name adressen aan het eind van de rioolstreng last hebben van verstoppingen vanuit het gemeenteriool na hevige regenval.

Knelpunten per straat

De Streekweg

- Riolering
- Voetpaden zijn nauwelijks toegankelijk voor voetgangers. De perenbomen die er staan weg te kwijnen, staan in bakken met opstaande randen welke een probleem zijn voor mensen met een rolstoel, rollator (met het oog op vergrijzing een groeiend probleem dus) of kinderwagen. Zij worden gedwongen de weg op te gaan, wat weer tot onveilige situaties kan leiden. Ook zijn er plekken, mogelijk mede door slechte riolering, waar de stoep erg verzakt is.
- Wegdek vertoont verzakkingen.
- Weinig parkeergelegenheid.
- De Q buzz rijdt over De Streekweg, vaak met zware elektrische bussen, die veroorzaken trillingen in de huizen. Deze bussen zijn te zwaar voor de weg.
- Snelheid. De Streekweg is een langgerekt lint, waardoor automobilisten zich gauw uitgenodigd voelen om harder te rijden dan is toegestaan.

Oude Dijk

- Voetpaden zijn niet duidelijk afgebakend en worden vaak gebruikt om te parkeren.
- De zogenoemde Shared Spaces zorgen voor onduidelijkheid bij de weggebruiker, waardoor de voetganger soms pas te laat wordt opgemerkt
- Landbouwvoertuigen. Deze rijden te vaak met te hoge snelheden over de Oude Dijk. En ze worden steeds groter;
- Snelheid. Ook hier wordt helaas nog steeds te hard gereden.

Oosterweg en Adrianiweg

- Het betreft hier een smalle weg waar 60 km is toegestaan. Auto's kunnen elkaar hier maar moeizaam passeren. Vaak wordt er gebruik gemaakt van de opritten van de 3 huizen aan de Oosterweg, wat ten koste gaat van de opritten. Driekwart van het jaar zijn de bermen nat en drassig en worden dan ook vaak finaal kapot gereden. Er is grote behoefte aan zogenaamde passeerstroken van asfalt, zoals aan de Takkenbosserweg tussen Baflo en Winsum
- Snelheid 60 km wordt vaak overschreden. Wandelaars komen in de knel.

Kruisweg

- Verzakkingen. De Kruisweg is van oorsprong maar een smal dijkje, waar alleen fiets- en wandelverkeer gebruik van maakte. Sinds er meer bebouwing is en Andledon er activiteiten heeft, is er veel autoverkeer bijgekomen. Daar is het wegdek niet op berekend.
- Snelheid. Helaas, ook hier.

Wat willen we

Den Andel wil in de toekomst niet alleen voor de bewoners een veiliger, groenere en mooiere leefomgeving bieden, maar denkt ook aan de toerist die onze provincie steeds vaker weet te vinden. Daartoe bieden de volgende suggesties volop kansen.

Verkeersveiligheid:

- Herinrichting van De Streekweg, waarbij aandacht is voor:
  - Riolering, verzakkingen, algehele verbetering van het wegdek.
  - Een meer zigzaggende route en versmalling van de rijbaan.
  - Meer ruimte voor de voetganger.
- Plantenbakken aan de Oude Dijk, dusdanig plaatsen dat de voetganger meer bescherming krijgt en er meer parkeergelegenheid ontstaat.
- Passeerstroken aan de Oosterweg en Adrianiweg.
- Aanpak wegdek Kruisweg en d.m.v. borden aangeven dat hier slechts stapvoets gereden kan worden (woonerf).
- Versmallingen bij de dorpsentrees waarbij duidelijk aangegeven wordt dat het hier een 30 km zone betreft.
- Omleiden vrachtverkeer naar de Rixona fabriek.

Aantrekkelijkheid:

- Recreatieve wandel- en fietspaden;
  - Dorpsommetje verbeteren en beter aangeven d.m.v. Borden.
  - Recreatieve fietspaden richting Rasquert (langs de Andelster maar), Warffum en Westernieland. Al minstens 50 jaar een hartenwens van de bewoners! Deze zouden het bestaande fietsknooppuntennetwerk aanzienlijk kunnen versterken. Bovendien zouden dit extra veilige fietsroutes kunnen zijn voor de schoolgaande jeugd.
- Verbetering van de inrichting van groenplekken binnen het dorp zoals bij het haventje en het bosje aan de Kruisweg. Begraafplaats als plantsoen.
- Aanleg van voedselbosjes. Planten van b.v. notenbomen. Ook goed voor de reductie van CO2.
- Door plantenbakken als verkeersremmers in te zetten wordt ook het algehele straatbeeld aantrekkelijker.

3. Voorzieningen en sociale samenhang

Den Andel is een prettig dorp om in te leven. Voor het behoud van voorzieningen en sociale samenhang is een professionaliseringslag noodzakelijk.

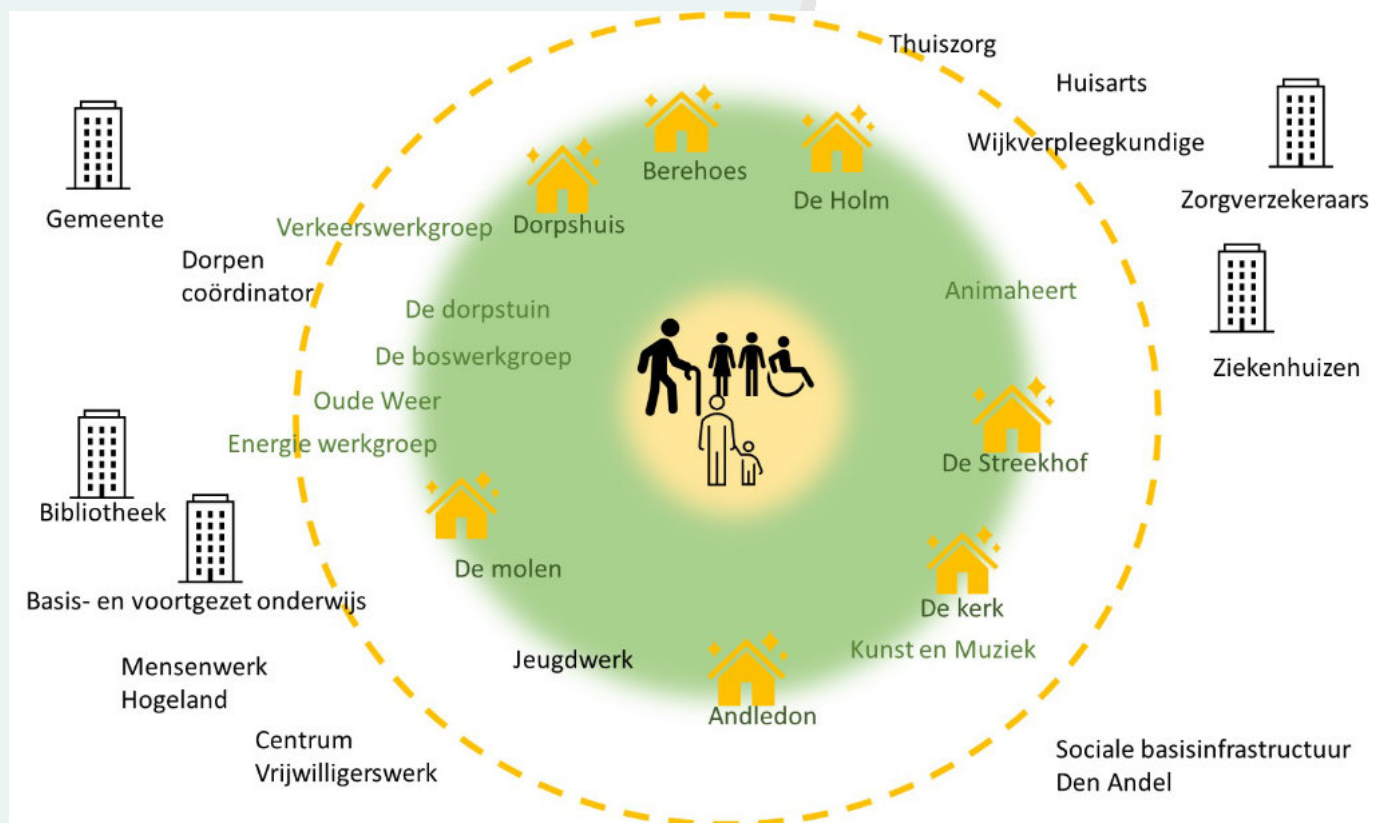
- ▶ Samenwerking tussen de huidige voorzieningen en werkgroepen
- ▶ Kleine winkel 1e levensbehoeften
- ▶ Sociale basisinfrastructuur in kaart
- ▶ Dorps-conciërge

Wat hebben we

Leefbaarheid in een dorp valt of staat met de sociale samenhang. Voorzieningen zijn er in allerlei varianten, van het tankstation tot de streekbus, van de huisarts tot de wijkverpleegkundige, van de dorpsstuin tot de thuishamer. Voorzieningen zijn een plaats voor ontmoeting en zorg voor elkaar. Zij zijn daarom een noodzakelijke voorwaarde voor het verkrijgen en ontwikkelen van de sociale samenhang.

- De directe sociale kring bestaat uit familie, vrienden buren en dorpsgenoten
- Netwerk Den Andel
- Veel structuren gaan natuurlijk (ver) buiten de grenzen van het dorp, relaties met de gemeente Het Hogeland, Staatsbosbeheer, woning- en energiecorporaties etc.

De kwaliteit van de voorzieningen in Den Andel meten we op de manier die wordt weergegeven in het traject 'Gezondheid in de buurt' van de Dialoog Gemeenschapskracht, GezondNL en Alles is gezondheid (zie bijlage 2).

In dat traject is een aantal bouwstenen aangegeven waar een sociale basisinfrastructuur aan zou moeten voldoen (zie bijlage 1).

We zien dat een aantal bouwstenen al goed is ingevuld in Den Andel. Andere bouwstenen zijn nog in de beginfase, terwijl nog andere geheel moeten worden opgestart.

De in het dorp gehouden enquête weerspiegelt de behoefte van dorpsgenoten aan een sociale infrastructuur die naadloos past in het bouwstenen patroon van het genoemde traject.

Hoewel er voorzieningen verdwijnen en de omstandigheden veranderen, is Den Andel een actief en levendig dorp dat zich ontwikkelt en waar de bewoners creatief omgaan met veranderingen. Veel inwoners voelen zich betrokken bij wat in het dorp gebeurt en dragen bij aan de instandhouding en ontwikkeling van onze voorzieningen. Er ontstaan ook nieuwe initiatieven die de leefbaarheid in het dorp verder verhogen.

Den Andel kent het 'Netwerk Den Andel'. Dit netwerk is het geheel van ieder die zich op zijn of haar manier inzet voor het welzijn in het dorp. Dat kan betrekking hebben op burenhulp, muziek en cultuur, onderhoud van natuurgebiedjes, opbouw en inrichting van ontmoetingsplaatsen en sportterreinen etc. Deze inzet is vrijwillig. Het idee is dat als mensen doen waar ze goed in zijn en waar ze energie van krijgen, deze energie ten goede komt aan alle dorpsbewoners.

Wat willen we

Sociaal Den Andel in de toekomst

Om een gedegen sociale basisinfrastructuur tot stand te brengen, in stand te houden en toekomstbestendig te maken, is echter een meer permanente inzet nodig dan op basis van vrijwilligerswerk redelijkerwijs te verwachten is.

De professionaliseringsslag die daarvoor nodig is, moet het mogelijk maken het effect van de bestaande bouwstenen te monitoren en te evalueren, nulmetingen te doen voor nieuw te ontwikkelen bouwstenen, begeleiding van vrijwilligers mogelijk te maken, relaties met de gemeente Het Hogeland te stroomlijnen etc. (zie bijlage 3).

De volgende wensenlijst is voortgekomen uit de in het dorp gehouden enquête. Onder de paraplu van professionalisering kan deze wensenlijst, gemeten aan de bouwstenen van het traject 'Gezondheid in de buurt' uitgewerkt worden:

- Een goede samenwerking tussen de huidige voorzieningen en werkgroepen
- De bestaande sociale basisinfrastructuur beter in kaart brengen en delen met het dorp
- Een sociaal loket, algemene informatievoorziening rondom zorg en welzijn
- Een kleine winkel voor 1e levensbehoeften
- Een hulpdienst, een helpende hand
- Verbreding aantrekkingskracht café dorpshuis
- Wandel- en sportmogelijkheden
- Financiële steun om voorzieningen te behouden en initiatieven te ontwikkelen
- Fysieke en mentale bereikbaarheid naar voorzieningen binnen en buiten het dorp
- Periodieke enquêtes en interviews
- Regelmatig overleg met de gemeente en andere partijen om te werken aan een veilig, sociaal en toekomstbestendig dorp.

4. Vrije tijd: cultuur en sport

Niet alleen vindt er in Den Andel een ruim aanbod aan diverse culturele activiteiten plaats, de inwoners zijn behoorlijk cultuur-minnend. Onder de bevolking leven er verdere wensen betreffende het cultuuraanbod.

Er zijn weinig sportfaciliteiten in Den Andel. Uitbreiding is gewenst.

Balans tussen reuring en rust

- ▶ Gezamenlijk cultuur project
- ▶ Opstarten filmhuis
- ▶ Fitness toestellen

Wat hebben we

In Den Andel vindt een ruim aanbod aan culturele activiteiten plaats. Zonder volledig te willen zijn, noemen we:

- De Kunstdagen
- Muziek op de diverse podia (kerk, Andledon, De Holm, Het Dorpshuis)
- De Accordeondag
- [Festival Den Andel](#)
- Meerdere festivals
- [Radio DHDA](#)
- Monnikenwerk
- Diverse activiteiten vanuit De Holm
- Het zangkoor.

Verder valt op dat in Den Andel veel muzikanten en (beeldend) kunstenaars wonen. Daarnaast is het van belang om de activiteiten in het Dorpshuis te benoemen, zoals: biljarten, dansen, kaarten en de maandelijkse buurtborrel.

De enquête

De resultaten van de enquête laten zien dat de inwoners behoorlijk cultuur-minnend zijn. Bijna 45% bezoekt vaak/altijd culturele activiteiten en 43% zegt dat soms te doen. Daarbij worden vooral de Kunstdagen, de concerten op de verschillende podia, en diverse festivals genoemd. Ook 'Theater' wordt vaak genoemd. Van de respondenten geeft 13,8% aan geen van de activiteiten in het dorp te bezoeken.

Wat willen we

Behalve de waardering voor de verscheidenheid aan activiteiten wordt ook de balans tussen reuring en rust belangrijk gevonden. Deze balans willen we houden en blijven onderhouden. Een goede afstemming tussen de verschillende podia is wenselijk.

Daarnaast leeft de wens om een filmhuis te starten en als dorp gezamenlijk een voorstelling of productie op het gebied van theater/muziek/zang/film tot stand te brengen.

5. Natuur milieu en energie

We willen vooral dingen doen. Concrete resultaten spreken het meest tot de verbeelding. Daarbij willen we ook aansluiting zoeken bij bewegingen die op verschillende schaalniveaus spelen, zoals klimaatdoelstellingen, de energietransitie en de omvorming van een lineaire economie naar een circulaire economie. Deze aansluiting is vooral belangrijk omdat dit ons kan helpen bij het realiseren van concrete projecten, al was het alleen maar omdat aan deze bewegingen/thema's ook vaak subsidies zijn verbonden.

Doelen op het gebied van natuur, milieu en energie die daaruit voortkomen, zijn o.a.:

- Vergroten biodiversiteit
- Meer inzicht in de kwaliteit van water en bodem
- Bijdragen aan een circulaire economie door meer lokale voedselproductie en consumptie
- Energiebesparing
- Vergroten productie en consumptie duurzame energie

- ▶ Vergroten biodiversiteit
- ▶ Energiebesparing

Wat hebben we

Er is al een flink aantal mooie zaken gerealiseerd op het gebied van natuur, milieu en energie. Hieronder is een opsomming waar ongetwijfeld nog meer aan toe te voegen is.

Dorpsbosjes

Het dorpsbosje aan de Kruisweg en aan het begin van de Oude Dijk worden onderhouden door de boswerkgroep. Het beheer is gericht op een zo gevarieerd mogelijke beplanting waarbij sprake is van een kruid-, struik- en boomlaag.

Dorpstuin

In 2016 en 2017 is Dorpstuin Den Andel aangelegd, met een evenementenweide en een omringende houtwal. Het is een ecologische dorpstuin met een boomgaard, eetbare heesters, een bloeiende bloemenweide, groentebedden en een ontmoetingsplek met een grasveld en een terras. Een groene ontmoetingsplaats midden in het dorp, gebaseerd op ecologische principes met oog voor mens en dier. Het complex is door de inwoners geheel zelf aangelegd.

Dorpstuin Den Andel

Initiatieven van boeren

Zoals bloemrijke akkerranden, experimenten met biologische bestrijding, omschakeling naar biologische teelt.

Bloemrijke akkerrand Den Andel

Ommetje

Het in 2013 gerealiseerde *Andelster Ommetje* (7,5 km) voert langs een deel van de loop van de Oude Weer. De geschiedenis van deze oude getijdengeul in het vroegere kwelderlandschap, en wat er nu nog van over en te herkennen is, kun je lezen in het artikel 'De Oude Weer bij Den Andel, de sloot die ooit een getijdengeul was' .

Klutenplas

Ten Noorden van Den Andel ligt de Klutenplas, gerealiseerd door

Stichting Het Groninger Landschap.

<https://www.groningerlandschap.nl/natuur/waddenkust/klutenplas>

Vogelkijkhut

in 2021 is de vogelkijkhut geplaatst met uitzicht op de vloeivelden van de Rixona fabriek.

vogelkijkhut

Zonnedak

Zonnedak 51,5 kWp

in 2020 is het coöperatieve zonnedak geplaatst door de Hogelandster energiecoöperatie op het dak van de schuur van Mts. Clevering aan de Noordpolderweg 1. Deelnemers krijgen via zondelen korting op hun energiebelasting.

<https://www.hogelandstroom.nl/projecten/den-andel/>

Electrische deelauto

Sinds eind 2020 is er een elektrische deelauto van Mobinoord beschikbaar voor Den Andel.

<https://www.mobinederland.nl/gemeente/hogeland/>

Wat willen we

Mogelijke projecten:

Uit de initiatiefgroep en de enquête komen een aantal zaken naar voren die mogelijk kunnen leiden tot concrete projecten. Hieronder is een aantal opgesomd.

- Realiseren bloemrijke akkerranden en bermen in samenwerking met akkerbouwers
- Aanleg natuurvriendelijke oevers (Oude Weer of Andelster Maar)
- Een 'citizen science' project om de kwaliteit van water en bodem in beeld te brengen
- Realiseren voedselbos/walnotenbos
- Scan van warmtelekken woningen met warmtecamera
- Minisymposium landbouw, bedoeld om kennis uit te wisselen tussen boeren, onderzoekers en dorpsbewoners
- Beperking lichtvervuiling gedurende de nacht
- Wandel- of fietspad langs de Andelstermaar
- Erfbeplanting versterken
- Herstellen Oude Weer

6. Voedselvoorziening

Veel dorpsbewoners hechten belang aan duurzaam verbouwd en verwerkt voedsel uit de eigen omgeving. Er bestaan al diverse bedrijven en projecten op dit gebied. Plannen voor de toekomst worden uitgewerkt.

- ▶ Tuinen - Telen, kweken en verbouwen
- ▶ Keukens - Koken en bakken
- ▶ Kelders - Conserveren
- ▶ School - Leren
- ▶ Verbinding - Samenwerken
- ▶ Bos - Foerageren

Wat hebben we

Veel mensen in Den Andel hechten belang aan duurzaam verbouwd voedsel van het seizoen, geteeld of verwerkt in de eigen omgeving. Natuurbehoud, biodiversiteit en streven naar zelfvoorziening, zijn daarbij de leidende beginselen.

Bestaande initiatieven van verbouwen en verwerken

In het dorp hebben meerdere mensen een eigen moestuin. In de dorpsstuin worden op kleine schaal groenten en kruiden verbouwd.

Kwekerij 'De Streekhof' verkoopt sinds jaar en dag eigen en aangekocht fruit en groente.

De Animaheert verbouwt en verkoopt groente van het seizoen en vlees van eigen lammeren.

Het groenteafval van dorpsbewoners kan terecht bij de scharrelvarkens van Jeroen en Esmeralda, waar ook meerdere keren per jaar varkensvlees besteld kan worden.

Elke zaterdag worden er in De Holm brood, koekjes en taart gebakken. Wekelijks kan men er een emmer soep bestellen. Regelmatig worden er maaltijden geserveerd of op bestelling rondgebracht. Vaak kookt De Holm met groente uit de dorpsstuin of van de Animaheert.

*“We eten wat er is –
we fokken niet extra
om te eten”*

Wat willen we

Er leven plannen voor de aanleg van een voedselbos waarin noten- en fruitbomen geplant zullen worden. De initiatiefnemers zijn in gesprek met eigenaren van verschillende geschikte locaties.

Een aantal dorpsbewoners onderzoekt de mogelijkheid om honing te winnen in samenwerking met imkers die hun bijenkasten op diverse plekken in het dorp hebben staan.

Om het gehele jaar uit de tuinen in het dorp te kunnen eten, willen verschillende mensen zich bekwamen in het bewaren, conserveren en inmaken van voedsel. Wellicht kunnen er op termijn, in samenwerking met Vakland Hogeland cursussen op dit gebied gegeven gaan worden, of 'leerplekken' ingericht worden. Verder zijn er plannen om, bij de Animaheert of in de dorpstuin, een ondergrondse aarden kelder, een 'root cellar' aan te leggen waarin wortel- en knolgewassen opgeslagen kunnen worden.

Ook biedt samenwerking met boeren in de omgeving mogelijkheden voor de voedselvoorziening van het dorp, bijvoorbeeld door na de oogst van wortelen of uien, de akkers 'na te lezen'.

7. Ondernemen

In Den Andel zijn 48 bedrijven gevestigd. De bedrijvigheid in Den Andel is divers. Verschillende ondernemers hebben aangegeven een bijdrage te willen leveren aan de sociale cohesie in Den Andel.

- ▶ Ondernemerscafé
- ▶ Flexibele werkplekken

Wat hebben we

Ondernemerschap is voor veel inwoners van Den Andel van wezenlijk belang. Recente cijfers van de Kamer van Koophandel geven aan dat er in Den Andel 48 bedrijven gevestigd zijn. Verreweg de meeste ondernemers hebben hun bedrijf aan huis en zijn van plan om hun onderneming de komende vijf jaar voort te zetten.

De bedrijvigheid in Den Andel is divers. Het dorp telt 10 agrarische bedrijven. Daarnaast zijn veel dorpsbewoners actief op cultureel gebied: als beeldende kunstenaar, muzikant of musicus, in de kunstnijverheid of binnen culturele ondernemingen, podia en festivals. Verder zijn er diverse aannemers en bouwbedrijven gevestigd in Den Andel. Ook zijn er een aantal adviesbureaus in Den Andel gehuisvest.

Ondernemers ervaren een positief vestigingsklimaat in Den Andel. De kwaliteit van de leefomgeving is voor meerdere ondernemers een belangrijke motivatie om hier hun bedrijf op te zetten, dan wel uit te breiden of voort te zetten.

Ondernemen en sociale cohesie

Van de ondernemers die mensen in dienst hebben, bieden de meesten werk aan stagiaires. Vijf ondernemingen zijn tevens leerbedrijf. Een aantal ondernemers heeft ook aangegeven dat zij graag een bijdrage willen leveren aan verdere ontplooiing van jongeren in het algemeen, door bijvoorbeeld het organiseren van speciale bijeenkomsten waar zij over hun bedrijf vertellen. Ook andere dorpsbewoners zouden op zo'n bijeenkomst welkom kunnen zijn.

De meeste ondernemers in Den Andel hebben oog voor elkaars belangen en willen zich graag verder verdiepen in elkaars vakgebied. Er is behoefte aan bijeenkomsten specifiek voor ondernemers, bijvoorbeeld in de vorm van een Ondernemerscafé.

Wat willen we

Ondernemers hebben aangegeven dat zij behoefte hebben aan:

- Snel internet
- Goed mobiel bereik
- Zelfstandige opslag- en /of werkruimten
- Flexibele werkplekken
- Duidelijke berichtgeving bij wegwerkzaamheden
- Oplaadpunten voor fietsers
- Betere afstemming van vergunningen.

1. 'Bouwstenen' in plaatjes (uit brochure 'Sociale Basisinfrastructuur')
2. Brochure 'Sociale Basisinfrastructuur'
3. Voorlopig profiel professionaliseringslag:
  - Op regelmatige basis peilen of sociale voorzieningen in Den Andel het effect bereiken wat zij beogen.
  - Nieuwe bouwstenen voor sociale infrastructuur implementeren.
  - Vrijwilligers begeleiden op de vlakken waar zij werkzaam zijn, maar daarbij op hindernissen stuiten.
  - Regelmatig de effectiviteit van de contacten tussen de vertegenwoordiger van het dorp en de dorpencoördinator monitoren en bij te sturen waar nodig.
  - Vrijwilligers, dorpsgenoten, ambtenaren aansturen daar waar basis bouwstenen dreigen te verzanden of niet van de grond komen.
4. Opzetje om van ideeën tot projectplan te komen
5. Resultaten enquête

